

Consilium
antidysentericum :
thet är, En kort och
enfaldigh berättelse,
hur...

Palmcron, Andreas,

F1700 3767

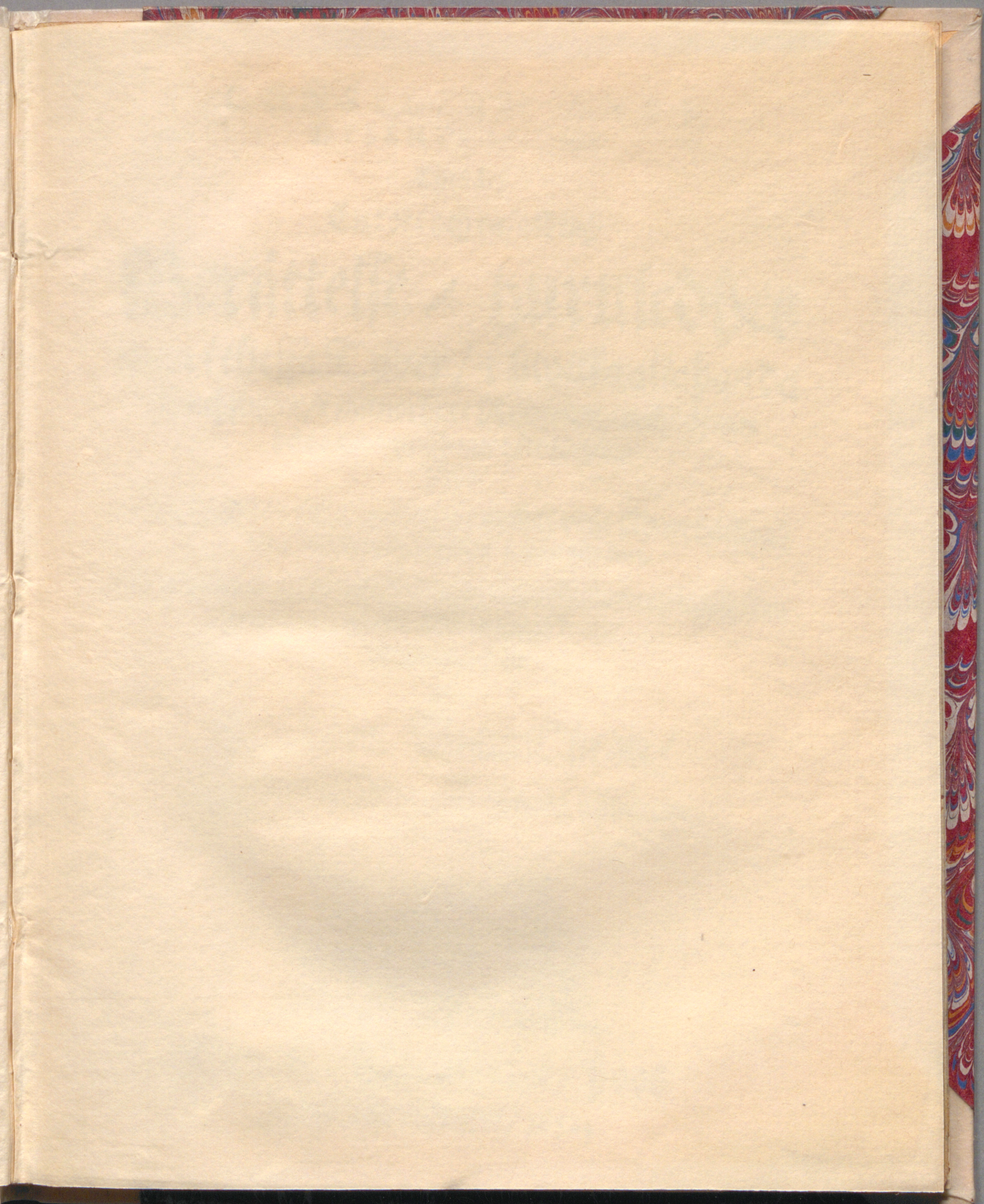
National Library
of Sweden

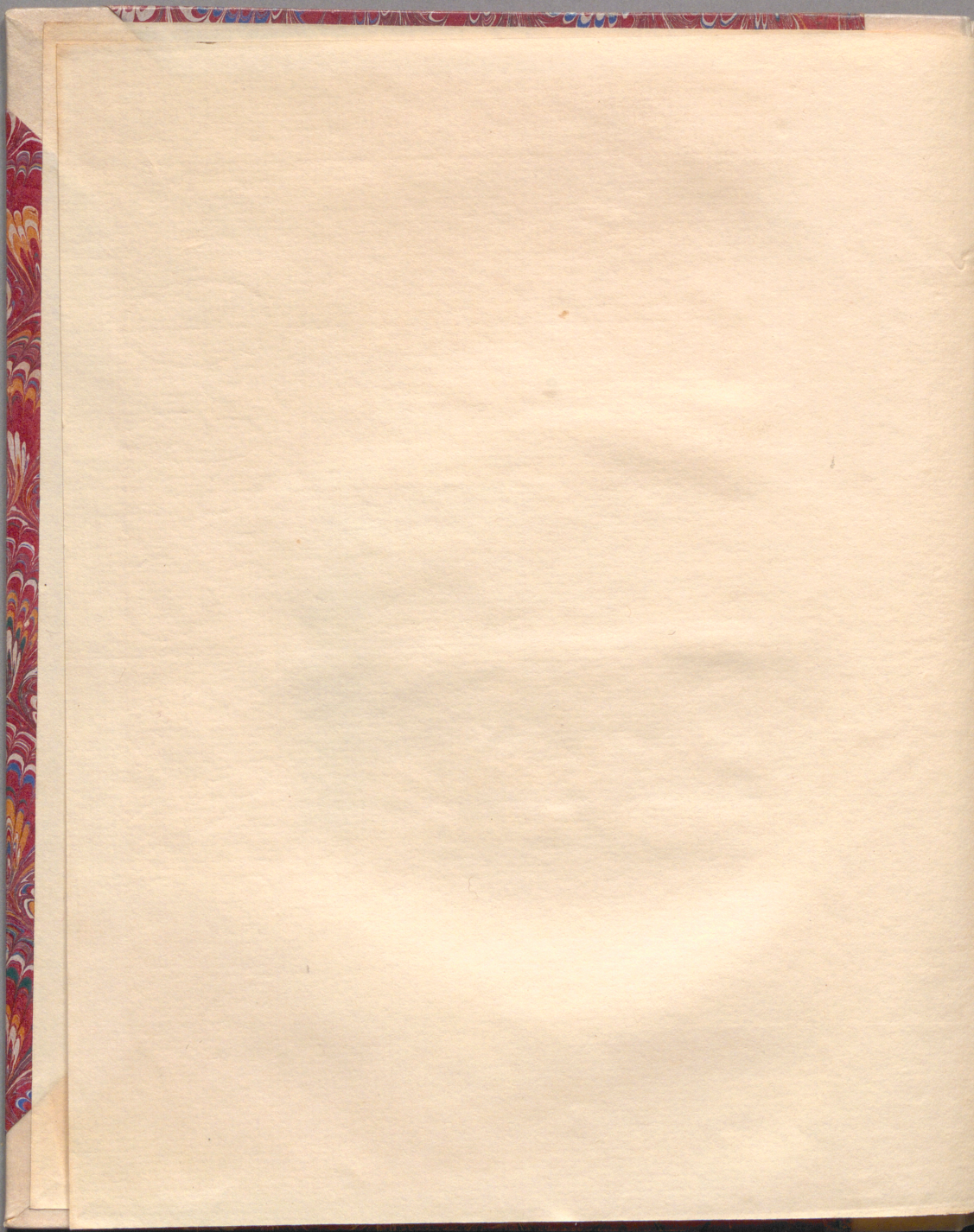

F1700

3767

Roll

CONSILIUM ANTI-
DYSENTERICUM.

Thet år /

En kort och enfaldigh

Berättelse / huruledhes
man i thessa Tüder / i hwilka allahanda
Buchflusser / i synnerheet Rödsofen / måst öfwer
hela Landet grasserar / rätt förhålla

skal :

Och hwad för säkre naturlige medel vthi sådan häffetigh
Siukdom man tilgripa och bruka kan.

För gemene bästas skull i wårt käre Fäderneßland / be-
synnerligen thesse Konungzlige Residenz
Stadzens / stält

2ff

Andrea PalmChron /

Konungligh Lijff- och Stadz Medico
ordinario.

Tryckt i Stockholm / hoos

Ignatium Meurer / 1652.

Seter som then aldrabögste Gudz / twifwels wear /
 för våra stora Synder skull / nu på någre åhr tilb-
 görandes vårt käre Fädherneflandh medh Hun-
 ger och dyr tijdh hafwer hemföcke / hwarigenom
 the arme äre förorsakade wordne sigh til yppehåld
 owanlighe ja fast obeqwemlighe saker att tilgriipa: Hwar aff
 en starck Blodgångh på åtskillighe orter i Riket sigh inriktat
 hafwer / then så widt / thet Gudz bättere / är kommen / att han
 ock här i wår Stadh ey ringa begynner sigh at yppa: och såsom
 han är een swår och besmitteligk Kranckheet / och occasio
 här så præceps, att thenna Siukdomen ey lätteligk är til at
 curera om man ey i begynnelsen / för ån han sigh för mycket
 inrootar / gör ther til hwadh som kräfwiens: Hwarföre haf-
 wer iagh ock på mitte Ambez wågna ey kunnat underlåta /
 medh mindre iagh thenna korta och eensaldige berettelsen och
 consilium skulle författa och publicera, på thet at then fat-
 tige så wål som then rikke / måtte här vthinnan så mycket som
 möyeligit är kunna sigh för een sådan häftigk plåggha förwa-
 ra / såsom ock at then som ther vthi kan råfa / må wetta hwadh
 för säkre medel / nåst een innerligk böön til Gudz och een
 alswarsam boot han i tijdh tilgriipa / och medh Gudz nådi-
 ghe tilhielp sigh ther ifrå erätta måtte.

Och achtar man thet på fölliande sätt at anställa: at
 man 1. Bestädat thenne Siukdomens Natur. 2. åtskild-
 naden ifrån andra. 3. hans ursprungh och orsaker. 4.
 Kännetekn hwar igenom man skilier honom ifrå andra
 Kranckheter. 5. Spåtekn som vthwiissa hans swårhet och
 vthgångh. 6. huru man skal sigh ifrå then Kranckhet förwa-
 ra / och 7. yterst om the medel hwarigenom thes Cur tilbör-
 ligen skal anställas och förrättas.

Defini-
 tio

1. Thet första / siukdomers natur belagande och thes
 namn / så blifwer thenne Blodgång på Latin / Dysenteria
 eller Difficultas intestinorum kallad; hwilken intet annat

är / än som en blodigh och stummigh flus som igenom een id /
 besam och fast beswärligh Stoolgång affgår / sigh här rörans
 de aff een hoop medh skarpa och frätande wäskor / hwilka kom
 ma tarmarne til at bolna och gifwa Blodh eller och annan
 slem materia ifrån sigh. Eller och således: Blodhgångh
 (then wij här handle om) är een exulceration, eller en fräs
 tin sårnadh vthi tarmarne hwilken på föllier / en blodigh slem
 migh och onaturligh Stoolgång / hwar til naturen som offstast
 och medh häffteige buckvärker nödgas; herflytande aff en skarp
 materia och tarmarne särdeles skadeligh.

2. Beschaffthehenne beskriwelsen kan man lättelighen skil
 lia thehenne sjukdomen icke alenast ifrån andre fränkheter / v
 than ock / ifrå andre blodgånger the ther medh stolgången afgå.
 Såsom 1. när Arm eller Been är affbuggen och thet blodet
 som the ledamoter skulle sigh nära aff / drages inåt lifwet och
 tarmarne. Eller någhon ädher aff blodets mylenhet eller el
 lieft på annat sätt vpspringer och så sigh nidh at ändertarmen
 begifwer. 2. Så går och offta tiuckt melancholiske blodh is
 frå Melntan genom gyllenådrén nedan til bärt. 3. Vthi Les
 rens swaghet / går offta watuachtigh Blodh aff / kallas fluxus
 hepaticus; hwilka tre wäl i gemeen ock kallas blodhgångh /
 mån stillias ifrån then rätte / i thet att the ey hafwa sådan pijna
 Etter och Blodh medh så slemma excrementer beblandat.

Diffe-
 rentie

3. Thesse frätande wäskor / som then närmeste och inwär
 tes orsaken til thehenne sjukdomen gifwa / äre som offstast aff then
 gule och gröne Gallan / vnder stundom aff then förbrände och
 swarte vnder tiden aff salt phlegmate: hwilka antingen per
 Congestioné sigh i tarmarne för sambla eller och per affluxi
 onem sigh tic sancka. Här moste man först achta / om thesse
 frätande wäskor hafwa en malignitet eller Förgiffte medh
 sigh / hwilket ey sällan hela Landh och Städher besmittar och
 förhårier / hålst när the vthwärtens orsakerne / såsom lufften /
 fahrilige aspecter och Diæten i the andre saker tillijka medh
 instämna.

Cause

Sedan om thenne fräcningen nu först begynner / eller om hon hafwer tagit öfwerhanden. Sidst antingen hon består i the små tarmar eller the stora / eller och i bägge.

Signa
Diagnostica

4. At sådant alt thet bättre kunne åtstillia och kånna / är til märktandes att thenne sjukdomen begynnes först medh ite rjstande i Liffwet / och man offta blifwer nödgad til Stoolgången / medh hwilken een hwit strem / paddetrom ey oliff / beständas och affgår : Sedan när then inre huden på tarmarne begynner at bålna och ettras / synes blodstrijmor / blodleffror medh hwijt strem förmångd : Men är sjukdomen mycket inrotad / så låter sig see blodh / waar och stycken vthaff tarmarne / wårkerne är fast håffteigare / hålst när thet trånger til stools. Hafwer sjukdomen förgiffit medh sig / så äre thesse tilfall swårare och flera / excrementerne hafwa åtstillige färgor / stincka grufweligh / smictar hastige och thet aff döo flere och snarare.

Hafwer thet onda satt sig i småtarmarne / så är wårken håffteigare och står ofwan för Naflan och låter sig något förmärkia för än som stolgången kommer / hwilken och medh blodigh strem och waar bemångd är : Swårt emot om skadan är i the store och tiuckare tarmar / så är wårken intet så håffteigh / står nedhan för Naflan / stoolgången är ey medh thenne stremme och waarige Materien så tillsamman mångd : Är och skadan i bägge / så står wårken öfwer heela Buken / ingen Naturligh stolgångh går bort / vthan idel förderfwad / hwijt / grå / guul och swartachtigh Materia medh tarmstas / vnderstundom medh blodh / vnderstundom medh waar sampt stadigh wårck och plågha

Symptomata & signa supervenientia.

Whom bemålte Känneteken / hwilka altidh plågha wara tilstådes / så äre än så någre som sig hår vnderstundom til så plåga : Såsom wårmielse til Mat / vpkastningh / beswimelse / twångh til stools / Feber, wakan / Hufwudwårck / stadigt rjstande i Liffwet Hicka etc. hwilka man och / när the höge urge-

urgera moſte biuda til at lindra / ſåſom och rätteſttertänckia
hwadh the haſwe til at betydhä.

5. Om thenne Siwkdoms ſakra och wthgångh ſå är
til märkiandes/ at then Blodhſoot ſom haſwer förgiffit medh
ſigh/ eller är itt accident aff een förgiffitgh Feber, then och
ſigh länge haſwer inrotat bringer ſtörre fara medh ſigh än then
ſom vthan förgiffit och nyligen inkommen är. I likka måtto/
then Rödſot ſom beſtetter the tarmar ſom ofwan för Naflan
äre / är faſt wärre än then ſom haſwer ſatt ſigh i the tiuckare /
ty ther föllia ſwårare Symptomata på/ ſåſom macleda/ w
faſtningh/ natwætan hicka och håſtigare wårker/ förhenſkuld
ſkattas och aff Hipp 6. Aphor. 18. the ſåår för obotelighe ſom
äre i the små tarmar/ hålſt i Ieiuno eller then toma tarmē; doch
om ſåren vthi the groſwa tarmar blifwa gamble och diupa/
krafterna nogh afftagga och mycket ſåår Blodh allena bort
flyter / ellor ſåſom små Rötſtycken affgå/ ſå är ther ringa hielp
til at förmoda.

Prognos-
tica.

Then ſom ſigh förorsaker aff ſalt phlegmate, haſwer
faſt håſtighe och långwarige wårker: aff then gule och gröne
Galla / äre wäl håſtigne/ men ey ſå långwarighe/ aldrawårſt
är then ſom aff ſwarte förbränd Galla kommer / hwilken håll
les för oboteligh / medh mindre att hon aff een Criſi ſigh her
rörer. Här achta at tu ey förbränd Blodh anſeer för förbränd
Galla. För onda teken hållas och/ när ſom Sendragh / raſerij
Hicka/ ſtarck Feber, Leſſrens och hela bukens inflammation
och ſtadigh wårck tilſår / heller när han ſtrax eſſter deiection
igen kommer/ när macluſten förgår och torſten ökas / Lifwet
heelt förſtoppas eller blifwer förlöſt. Förhopningh til bät
tringh gifwer thet när ſtolgängen begynner at ombytta och
liſtnas meer til en naturligh.

Låtare är han til att cureras hoſ them ſom til ſine
ſtadighe åhr komne äre än ſom hoſ the gamble/ ſåſom och barn
och Qwinnor / ty theſſe haſwa fuchtigare tarmar / materien

til corruption mera disponerad, och thetas kraffter intee
så starka til at stå emot. I en Summa thenne Siukdom är
een farligh Krankhet / at then ther hårt i fastnar skal så låt ey
komma ther ifrå / offta wändes han och i andra Siukdomar /
såsom Waccusula Swinsoot / förgiffigh Skab och klåda etc

Huru man sig h för thenne Siukdom för-
wara skal / och hwadh för Diet brukas skal.

Præfer-
vatio

6. Then som ifrå thenne swåra plågan / rätteligen wil be-
frijade blifwa / han måste granneligen tagha wara på the vth-
wårtes orsaker / hwilka man 6. res non naturales kallar / och
til thenne så wål som andre Siukdomar ite tilfålle gifwa plå-
gga. Att Lufften til sådana Siukdomars forsåkningh my-
cket gör och hålft the stoore förändringar ther vthi skee / be-
ggar flarligen Hippoc. lib 3. Aphor. 1. Ther han säger:
Mutationes Temporum potissimum pariunt morbos;
& in temporibus magnæ mutationes aut caloris aut
frigoris. Et quidem specialius. 3. Aphor. II. inter par-
tes anni, si hyems sicca & aquilonia, ver pluviosum &
australe fuerit, necesse est æstate febres accutas fieri
& ophthalmias & Dysenterias, mulieribus præsertim &
viris natura humidioribus.

Then som nu något wil effertåncelia then wäderleken
som wij förgångne åhr så wål som thetta haft hafwom / så skal
han intet vndra på at sådane Siukdomar sig h yppa / ty ther
igenom så disponeras icke allenast Menniskian wåstor til
corruption; vthin och the saker som Menniskian aff Jor-
den til sin Maat och Driek skal hämpa igenom een sådan
onaturligh wäderleek / blifwa besmittade / förderfwade och til
sådana skarpa och fråtande wåstors generation artadhe.

Och effter som een kall och fuchtigh lufft offta ombryt /
hår store skadar / skal man i sina logementer, werman så
moderera, at naturen hår vthaff intet meen lijder / hålft om
een

een blifwer angripen aff denna Kranckheet så skal man hålla
 sigb warm/ icke gifwa sigb vpp i kölden när thet til Stols trån-
 gher / vthan om thet icke är warmt i Huset/ så skal man låta
 sättia vnder sigb Bäckén eller annat i Sängben. Excre-
 menterne skole så bortkastas i flytande Waten / nidhgraf-
 was eller betäckias medh osläckt Kalk / och intet slås i the runt
 ett som the obefängde skole gåå. Eliest / är förgiffit och medh
 ehenne Siwldom / hwilket sällan vthe är / så skal man offta
 låta röfia Gemakerne med Genrijs och Bår / Malöré / Bårn-
 sten / Mastix Wirach etc. Säsom och Kläderne offta om-
 byta och låta beröfia. Och then som skal vngå then siuka / må
 bruka Ålandzroot / Calmus och Citronskal i Munnen / eller
 äta litet steckt Brödh och Mustot ther på risfwit och i Mal-
 wasler döppat. eller låta bereda thesse Mundkakur : tagh
 Söffårfröot 2 quint. Tormentil och Angelica ä itt quint.
 thet gula aff Citronskal halt quint. spec. de Hyacint. och
 liberantes ä 1. quint. distilerad Mustot Ollia / 8. dräppar
 medh sucker giordt til små Kakur. Sedan moste man i sin
 Maat och Driek sigb tagha til wara at man ey samblar sådas
 na Skarpa wåskors myckenheet. Är förthen skull måtigheet här
 godh / och at man flyr the som seegh eller Skarp Materia orsakar
 säsom / torkat rödkt och mycket salt Kött / torkad och rödkt Fisk /
 allahanda fruchte / besynnerligen söta Pårn / Äplen / Ple-
 men / Wijndruswor / Haselnötter / item mycken kryddad spijß
 medh hisige / Specerij Lööf Peparrot Senap etc.

Här emot så är then Spiß tienligh som ey hårdh är til
 smältas / gifwer godt nutriment och Blodh aff sigb säsom
 är / vngé Nötkött / Kalff / Lamb och Killinge Kött / vngé Höns /
 Capuner / Kramhsoglar / Hiärpar / Arrar / Hiorte och Haare
 Kött. Aff Fisk / Gäddor / Abbor / Girß / Simper / Braxen
 Foreller etc. friska Ägg / heestkalat Korn eller Rijs medh
 Höns eller annat färst Kött kokadt Hafwersuppa medh Corin-
 ter / torkade och kokade Pårn / suura Kirsebår / Dvitten /
 Zupom

Jupon etc. The gemena som til kosteligh Spijs sig at skaffa ringe föråd hawwa / må hielpa sig medh Brödh / Koswe eller Aree Suppa / medh litet Ingefär / Anijs / Timian / Meiran / Rummin och låta ther medh vpkoka : Mandelsuppa / Rijswälling / Miölk ther vchi Ståål offta lestat är. Een Suppa vthaff rentwättade Metmarkar hackade och medh annat Kött kokade / berömmes här för eenmächta godh tingh. Säsom och Miältan aff een Beet steckt och Gumssefwer. Item gros bladh / portulac / syra Dretunga / i Supa kokade.

Drieken belangande / så är på thenne orten ther wis medh Shl äre wane thet ey otänlig driek allenast at thet inthee är förstarckt suure eller färst. Om man lägger ther vchi Malört / Alansroot eller Lagherbäär / så mycket at thet smakar ther aff / Kattas thet för een fast tänlig driek. The som Wijsn äre wane medh och hafwa : thet råd h til at köpa / maghe thet och bruka / doch icke thet som förmyket starckt är : blifwer Carduus benedictus och Malört ther vchi macererad , och ther aff en driek först i måltidhen giord hafwer thet synnerligh krafft at förwara een ifrå Herre Sirkdom / eller och att man på följande sätt thet tilreder : Tagh Card. bend. Malort ä 3. händer full / Kru mynta 1. Handfull / Alandz Root / Sösfär och Tormentil Root ä 3 quintin , Lagherbäär / Pommeranz och Citronskal / Mustat ä 2 quintin. giut ther 3 Stop Wijsn på / Keenst eller gode Frans / driek ther aff först i måltidhen än en godh driek / thet skal vara tigh ett krafftigt medel. Then som intet hafwer råd h til Wijsn eller alla thesse saker må tagha gott och klart Shl at giuta ther vppå och bruka thet säsom om Wijsnet är sagdt / thet vppärmer magan firtagher Cruditeterne , dissiperar maligniteter hwilka per Contagium sig låteelighen kunna inrijsa.

The som så hisige saker intet kunna fördragha / the taghe itt Lods präpererad Coriander / Canel och så mycket Lackris 6. quin. Råde sijlat Hjortehorn 1 Lodb / giut ther på 3 Stop Rälle

Källewaten meer eller minder / som en wil hafwa thet starkt ell/ låt
fluda een fiårde deel inn / och bruka thet för dageligh driek. Kålar
tu och i theenne Siukdom så driek thet minsta tu kant/ och thet inga
lunda kallt.

Förvthan itt noga observantz och achtsamheet i Maat och
Driek så fodhras och når sådanne besmittelighe Siukdommar gras
sera/ att the som mycket blodhriete åre/ låte i tijdh genom Åderlåtar
de eller Kåppande slgh Blodet förminsta: Men the som medh seghe/
Slemmighe/ Gallachtighe och Melankolische wåstor åre beladde/
måtte och tijdigt them genom lindrige och tiånlighe purgantia eva
cuera.

The Phlegmatiske och seghe wåstor purgeras här lindrigt medh
itt eller halffe annat quintin aff hwit mechoaca medh en scrupel
Wijnsteen Pulwer vthi en Rött Suppa. Ther then guule Gallen
öfwerflöder/ må man bruka så mycket sönderstöt Rhabarber vthi
en driek Korn Waen medh några quintin Manna eller och i en
warm Sweetkån Säppa. Ther then swarte Gallen eller Melan
kolische rådher / må man bruka Senegblad 3 eller 4 quint. infun
derade i Sweetkån Säppa medh litet Winstenpulwer / här om
widbliffsigare/ såsom och hwar på man hwar och een complexion
och öfwerflödande wåsta kånna skal / vthi min Snudhes Spegel
1642. vtgången. Blifwer och lifwet förstoppat/ så kan man medh
thesse eller andre tiånlighe medel lifwet yppna / såsom medh Laxer
Plomon och Corinter/laxerande Rosensyrop/Stoolpiller aff Ho
ningh och Salt swdne /

Så år och gott at man slgh i sine exercitier måtigt håller /
yndertijdhnen slgh bewåger til thes at Swetten begynner at vthris
ta: Öfwerflödigh Swått tiånar intet ty han förheetar Blodet.
Ther emot starkt bewågningar skal man och slgh genom hwilka
wåstorna mycket turberas och röras/ såsom Iswer, Wredhe/ Hat.
såsom och i sompn och wakan skal hållas een moderation, hwar om
see vidare min Sundhes Spegel.

Om thenne Sirokdoms Cur.

7. Så snart man aff ofwanbemeelte tekn förnimmer thenna Krankheten wil anstötta / så skal man intet göra som här gemenliggen want är / at låta anstä och see hwart vth thet will / ty thet igenom så smygher hon sig starkt innt / at hon sedhan ey lätt står til at fördrifwa.

Och effter som man aff thenne Sirokdomens beskriwelse förnam / att han är en exulceration eller frätande sårnad som sig i tarmarne sate hafwer / måste man all möyeligk stije anwända then til at heela / hwilket intet kan skee medh mindre at man förre

1. Boredrifwer the skarpa wåskor som sigh tüt satt hafwa genom tiänlighe purgantia.
2. At man diverterar och affstyret the wåskor som tüt flyta wilta.
3. At man the skarpa wåskor tempererar och medh tiänlighe medel abstergerar och affäyar.
4. Om materien hafwer någhon malignitet och förgiffit medh sig / at hon genom Giffdrifwande saker brytes och disperas.
5. At man sielfwa Blodhgånghen genom stäppande saker stillar.
6. At man sååret renar och tillåter.
7. At man stillar then odrägelighe wårcken som här all swårest plågbar aff alla *symptomatis* falla och curen offta invertera och omwända.

I. Thet första belangande / så skal man achta at man här inga starka purgantia brukar / hwar igenom the skarpa wåskor til tarmarne kunna dragas och större frätningh förorsaka / vthan hon måste skee lindrig / i begynnelsen och offta om så kan göras behoff. I thetta fallet så är then Syrupen aff bleka infunderade Roser 4. eller 5. lodh / medh Latwårg aff Tamarinder och Senegblad 4. eller 5. quintin, hwilka på Apoteken finna s färdige som ofwan til sagdt är; wår thet i någre daghar skedt är och man wil litet begynna til at stäppa / skall man torfa Rhabarber vthi en Panna och gifwa thet medh några skedblad Kornwatt / hwilket sudes aff torfadet Korn til thet at thet blifwer weelt. Then som thet icke brukat kan / han finner på Apoteket een Syrup i thetta fall aff migh ordinerad, hwilken måchta tiänligk är til at dragha bort thenne skarpe mate-

materien, stärkia tarmarne och sachteligh efftet at stilla flussen/
ther aff taghes för en medelmätigh starck/ 4. eller 5. Lodh. Vthi
syra eller Ekelöff Watn.

2. Til at divertera och afvända then tillfallande affluxion,
så är nyttigt / helst när Blodet mycket öfverflöder / at thet icke ge-
nom wårken dragher sigh förmycket nedh at tarmarne och förorsaka
tar större inflammation, Item om patienten hafwer en hisigh les-
ter eller een starck Feber honom tillijka ansächtar / att man Adren
låter springha.

3. Til at temperera och affåja then starpa materien, så äre
clysteren the tienligaste medel / helst när hon hafwer satt sigh i ni-
dre tarmarne. Til Exempel tagh Kornwatn itt Pund / meer
eller mindre effter patientens lågenheet / Rosenhoning 3. eller 4.
Lodh åggeblomor 2. stycken blanda och applicera som thet sigh
böör / äre starke wårker ther hoos / så kan man koka Roser / Violer /
Cuminblomer / Kattost / Linfrö / Hwete Klij / Getemiöck / eller Hön-
sesuppa / vnderstundom blanda Bocketalgh i clysteren

Är wårken i tarmarne ofwan för Naslan / så kan man dricka
aff Watnet ther vthi wål torkat Korn är kokat medh litet Canel /
förblandat medh Rosenhoningh / och thet alle daghar två resor.
Eller och at man låskar Blödgat Ståål offta i Korn eller annat
Watten och sluder ther vthi söde Mandel skaladh små riswin och
sedan vpressad / hwilket närre / låsker och sachteligen stäppar. Är hee-
tan stoor / så tagher man Miöck itt stop / giuter halffparten så my-
cket Groblad Watten ther på / låter thet koka halfdelen inn / thet
blifwer aff Hercule Saxonia för itt krafftigt medel commende-
radt til at lindra wårken / heela sårnaden och stilla Blodhgången.
Then som intet hafwer brände Watn / han må kryssa sofften vt
aff försagde Gräs. Eller och låskia Ståål i Miöck wasla / och man
gör litet berberis eller Wijnbårfs Syrup ther til.

4. Om thenne frätande materien hafwer förgiffte tillika medh
sigh / som i then grasserande Blodgångh offtaft ske plågar / moste man
intet procedera medh thesse saker som nu sagde är medh mindre

man tillika Giffte drifwande saker brukar / så man måste vnderisdera
gå purgantia och andre medel helt förbij och strax i begynnelsen
gripa til them som Förgiffteet bryta och förkingra kunna. Effter
thenna Kranckheten och offta är itt accident aff een förgiffth
Feber ty äre the medel och här tiänlighe som i selswa Peste brukas
plågba : hwar om i consilio aff migh Anno 1638. publicerat
särdeles thet Giffelattwerget thet Commenderat är. Här tiänna
Enhorn / Hiorthorn tilredt Smaragd Saphir beredd, Bolus, Ter-
ta Sigillata, Coral, Tormentilla &c.

Thetta Giffte Pulwer / är här een krafftigh tingh : Tagh præ-
parerat Hiortehorn/Tormentil Root. Sötfår ä itt Lodh/ Arme-
nisch Bolus medh Citronsaffte beredd / Glesiff förseglad Jord ä
2 quint. præpar. Perlor och Coraller ä halt quint. been vthur
Hiortehiärta/beredd Smaragd och Saphir/Bezoar Orientalisk. ä
En scrupel. slaget Gull 5 bladh. Ther aff tages ärskillighe resor itt
quintin hwar gånghi Card. Bened. Wattr at swettas på. Then
som intet hoffuer så stoor Familia at han ey behöfwer hela Com-
position, han berede i mindre quantitet, och falla the ytersta
sakerne förkostelighe/så kan han låta blifwa medh någre aff the främ-
ste.

Thet rödha ädla Hiärtepulveret på Apoteken är här ey eller
otänligt / såsom och thet Latwerget Diacordium Fracastorij
2 eller 3 quintin intaget. Item Elriach. Så finnes här och een
synnerligh Antidotus orvietana benämnd/hwilken i sådana och
andra hisige och förgiffthige Smwdomar en stoor wärkan hafwer
och finnes på Apoteken til köps.

5. Blodgångens stillande/ genom stäppande medhel / hwadh
som anlanger / skal man granneligan tilsee at man honom ey för-
hastigt ställer för än som then skarpa materien tilböriligen är vt-
rånslad / och effter som en deel aff the stäppande saker äre kylande/
een deel upwärmmande och på them finnes itt stort wahl / och här in-
set är rådeliget hwarcken bruka förmycket kylande/ eller mycket hisig
ge saker / at när man genom kylande wil dämpa hettan och Fe-
bern.

berer, man så skadar Magan/ förhindrar Concoctionen och
ökar werkerne/ eller igenom hisige ölar skarpheten aff wårstorne och
inflammation: Skal man förthenstull bruka thet ena om thet andra.
Sedan skal man och the skäppande medel offta och i ringa quanti-
tet, hwar gångh intagha / at thet icke för snart ställes och något kan
i Farmarne blifwa qwar stanat för then idlesamma affgången. The-
se medhel äre en deel simplicia, en deel Composita, och brukas både
inwärt och utwärt.

Vthaff the enfallighe/ är snart intet krafftigare än som Tor-
mentilla Root så wäl i förgiftigh Blodgångh som eliest / aff hene-
nes Pulwer gifwes ett quintin i sänder vthi rödt Wijn/ stället Ge-
temiöck eller annat: thet är bättre än thet som aff dyrbare saker är
samman satt.

Pæonie Root i Sjl kokadt / medh litet Smör / är i graf-
ferande Blodhsoot mächa krafftigh. Item Wågbred eller Gros-
bladh medh Rötter och Frö / stå emot förgift och skäppa. Kålöka
Såpgräs / Tassegräs / Agrimonia, hafwer ock stor krafft.

Vthaff fruchter så äre Quwitter och Mespler the krafftigste/
Item Rönbäär / Drelbäär / Berberis och Winbäär / torkadhe
Stärkiebäär i röt Wijn kokade äre ite wist stycke / Item Jupon
och torra Pårun / Och rödhe Bøner kokade.

The som Allon hafwa i förråd torke och stött them små och
taghe itt quintin thet aff medh Skelöffzwatn eller annat han skal
finna itt krafftigt medhel icke allenast i Blodgångh vthan och i all
ander. Buckflus.

Doch til alla intentioner at göra tilfyllest / så är intet som
Muskät öfwergåår / alenast om thet synes förhisigt / så skeeler man
thet litet medh wåta Blår omwållat i askemorian at Olian icke
vthbrännes thet aff stött gifwes itt quintin i Bom Ollia eller eliest
bakas sakur medh riswic Muskät och äggebloma på ny Tegelsteen / är
och itt got medel / ock at man driker thet hwita in medh Wijnättika.

Item the Knappar som komma på Linden effter Blommerne.
Til at skäppa så brukar man och Arabisk Gumi / Tragacant, Mas-

stir / etc. Bolus, Terra sigillata. Aff Adle Stenar; Smaragd /
Saphir / Blodsten / Bezoar, Alabaster Steen stött och en scrupel
medh Miölk ingifwin är itt wist experiment. Item rödh Klisfa /
såsom ock Serpentina Steen stött och itt quintin intagit såsom ock
sudin i Wain och heel lagdh på Lifwet warm.

Aff Diuren brukas här hos mången torckat Hiortebloodh medh
Mustat i Alkekant intaget itt quintin; torckad Voocke och
Haarebloodh. Item brändt Hiortehorn / Enhörningh etc.

Behaff componerade medhel så är thetta itt synnerligt
gode för gement Folck. Tagh hwetemiöl 6. Lodh / Mustat 5.
stycken / medh någre Aggeguler mängdt / ther aff baka Kakur och på
nyia heeta Zegelstenar gräddade / ther aff ätes åtskillige gångor om
daghen; eller tagh 3 Mustat steckte / som förr sagdt är / stöt them
til Pulwer / lägg två gånger så mycket stött Tormentil Root ther
til / och halffannat quintin Mastix / ther aff taghes itt quintin
hwar dagh vthi weckjudit Ägg.

Itt kosteligt Latwärg i Bloodhsoot.

Tagh rödh och gammalt Rosensuker 8. Lodh / insyltade qwit-
tor 4. Lodh / Galgo 1. half Lodh / steck Mustat 3. stycken / bränd
Hiortehorn / Bolus å 2. quintin, torckat Fröo aff Wegebredh / be-
red / Coriander Neglikor och Canel å half quintin, rör thet til
hopa medh Dwitten eller waghbredh Syrup til thes thet
blifwer itt lagom tiockt Latwerg. Giff ther aff så stort som een
Castanie / 2 ellor 3 refer om daghen. Thet hafwer mångom hulpic.

På Apoteken finnes och altidh beredt / itt rödt stäppulwer
pulvis Dysenterius Crollij. benemd / Ther aff tages itt quintin i
sänder i rödt Wijn eller eliest / och är ic länge proberat stycke.

Såsom och thetta fölliande.

Tagh Gläderbäär twätta och stöt them til Moos / driff saffen
genom itt Sieht / som man gör Kirsebäär / stwd åter igen / när thet
nu är halfftiockt / så tagh til hwar fiärdeles Kanna Moos / 6. sty-
cken

En Mustäter och stödt Tormentil Root itt Lodh / låt swda vp
tillsamman / håle thet i en ast som man gör marmelada, ther aff
intages 2. gånger om daghen så stoort som en Walnöt; Barn / nå-
got mindre. Wil man något Miöl blanda ther til at man kan
baka Brödh ther aff / thet skäres sedan i skifwor torefas stötas och
intages itt skedblad eller tw om daghen / i Röttsuppa eller eliest.

The fattige som ingen annan rådhw hafwa taghe wäl brände och
sönderstöt vngsleer eller Zigelsten / swda then i sin driek eller i wain /
hwarvthi glödgat Ståhl offta år lestiat / eller och gammal Ost
in thet rutin / öfwer natten i Källewaten lagd / uttwättad och på steekt
Brödh gifwin. Item södt Miöl wäl kokad medh Krita; sedan
Kritan hafwer sigh satt drieker man ther aff.

Itt ringa doch wäl försöckt medel hållt på Skeppen thår then-
ne franchheet sigh offta inrota plågar / så gifwer man them bränd Al-
lun på en Kniffs vdd som offtest i sin driek / thetta ringa medel haf-
wer een stor krasse. Såsom och råå Allun-stött och blandad medh
Hwetemiöls Deeg til Pillor giordt.

Itt annat at bruka bådhe inwärttes och uthwärttes.

Tagh Ekelöf aff vngsleer och Krusemynta aff hwar 2 hand
full / koka thet i rött Wijn giff then swka Winet at drieka / kryst
Kridderne uth och legg them i en Pässä öfwer Bvken / har tu in-
thet Wijn så koka them i stål wain / och gör som sagdt är. Bth-
wärttes kan man och smörja Bvken medh Olia aff Mustöt Ma-
stix / Qwitten / Roser / Mynta / och Malört / antingen allena eller nå-
gra tilhopa mängde och medh Wax til een Salwa giordt.

Man kan och steektia swrt Brödh / besprängia thet medh
Wijnatilia; ströja stödt Mustöt neglikor eller Caneel ther öfwer.

6. At förmåla här om någre särdeles saker som Sären in-
wärttes reena och heela / görs ey behof / uthan när the ofwanbemäl-
te abstergentia och adstringentia tidsigt och rätt brukas / så re-
nas och läkias the ther aff.

7. Efter som een håffteigh wårk offta så hårdh trycker och förorsaker oro / ångstighet och andra swåra tilfall / moste man offta låta annat bestå och honom lindra. Och ehuru wål at wårken ordenteligen sigh wål stillade når then skarpa materien wore miltråd och evacuerad. likwist gifwer han så intet altidh rådrum at then tijden förbjuda / vthan man moste honom först ansee. Til at lindra wårken hjälpa mycket feeta Säppår / antingen aff sigh själwe eller medh först Smör och friskt söt Mandel Oila så gjorde.

Clyster görwål här vthinan thet bästa / beredde aff söde Miölk hwar vthi glödande Glinta eller andra Steenar åre slächte och medh qwittefleem beblandat. Eller at man tagher 8. eller 9. vng spad ther vthi Zarmar kokade åre och solverar Bäcketalgh och rött Sucker å 2 vng eller 4 Lodh ther vnder.

Item gör een Zegelsten hece besprångh honom medh skarp ättilia / willa een Linduck om honom och sätte tigh ther på.

Aff åtskillige berömmes fölljande Clyster thet iagh och offta har ordinerat och hafwer orsak thet at berömma. Tagh itt klyfwie Fårehuswudh / kasta bort Zungen / och medh Hiårnan koka thet til thes Röttet går ifrå benen / vthi thetta affslade Såd / kokar man 2 eller 3 nåswar S. Johannis Gräs / och 2 eller 3 Lodh Tormentillæ Root grofft stött / och infunderar thet någre Scunder i ett warmt rum / och sedan på 2 eller 3 resor thet medh tiånligt instrument applicerat.

År wårken alt för swår kan man göra en emulsion aff Melon kärnar skalade itt Lod / hwie Walmo Frö 6 quintin, presse Safften ther vth medh Cekelöfs waten / tu kan och tagha någhot skalad Mandel ther til och 2 eller 3 gran Laudan opiat.

Then högste Gudh beware hwar from Christrogen för thenne så wål som andra swåra Kranckheeter / nådeligen förlåne them itt gode Zålamoðh som ther medh hemsökte warda / och til thesse enfalldiges / så wål som andra medels brwck / för låne sin mildristle Wålsignelse.

A M E N.

